

Lampérth Géza: KELEMEN DIÁK

Szép Erdélyországban nagy volt az öröm és az izgalom az 1707. esztendő tavaszán.

Az ébredő kikelet feslő bimbóival új reménység fakadozott a honfiak lelkében. Az a nagy melegség fakasztotta ezt, amely II. Rákóczi Ferenc nemes szívéből sugárzott.

Ekkor történt ugyanis, hogy Erdély rendjei a fejedelmi székbe emelték Rákóczit, a szabadságért küzdő magyar hadak fővezérét. Fényes ünnepek között a marosvásárhelyi országgyűlésen történt a beiktatás.

Mikor az országgyűlés véget ért, Rákóczi – most már Erdélyország nagyságos fejedelme – körútra indult fényes kíséretével a bércei országban. Hogy színről-színre megösmérje hű népét, kitapogassa sebeit, mert hajh! annyi sebtől vérzett akkor a szegény magyar... Hogy meggyógyítsa a sajnó sebet s új hitet, erőt és bátorságot öntsön a csüggedő nép lelkébe.

És lelkes öröm és hódoló ujjongás fogadta, amerre ment, mindenütt a szeretett fejedelmet. Zászlók lobogása, szívek dobogása köszönté mindenhol.

A nők virágot adtak neki, a férfiak kardot kértek tőle, s melléje álltak seregesen a szabadság büszkén lengő lobogója alá.

Kincses Kolozsvárott is nagy izgalommal várták a fejedelem érkezését. Különösen a város ifjúsága.

Ennek pedig az volt az oka, hogy már előre híre futott, hogy Rákóczi egy új testőr csapatot fog ott toborozni az ifjúság színe-javából.

Némelyek már azt is tudták, hogy az új csapatnak „Nemes ifjak társasága” lesz a neve, sőt már azt is rebesgették, hogy az ifjú daliáknak gyönyörű fényes egyenruhát tervezett György mester, a fejedelem udvari szabója. Piros szattyánbőrből lésszen csizmájuk, ezüst sarkantyúval. Égszínkék angliai selyemből a mentéjük, ezüst gombbal, arany zsinórzattal. Fegyverzetük: lóding, tarsoly, ezüst kard, karabély s jó pár pisztoly.

Ilyetén hírek hallatára aztán hogy is ne dobogott volna hevesen a magyar ifjak szíve! Hiszen mindeniknek az volt a leghőbb vágya, legédesebb álma: vajha egyszer színről-színre láthatná a nagy fejedelmet, a szabadság apostolát.

És most, íme, nemcsak hogy megláthatják őt, hanem közelébe is juthatnak, szívéhez is férkőzhetnek. Vele lehetnek, vele mehetnek harcba, vészbe, csatáról csatára, diadalról diadalra!

A konviktusbeli diákok között is nagy volt a forrongás. Persze mindenki, még a legkisebb is, ott akarta hagyni az iskola padját, hogy beálljon Rákóczi katonájának.

A szállongó hír valóságnak bizonyult. A fejedelem, amint megérkezett, mindjárt kiküldötte két udvari emberét, hogy toborozzák össze az alkalmas ifjakat.

A toborzók először is a diákokat szólították föl.

A fiúk egytől-egyig jelentkeztek. Kipirult arccal, dobogó szívvel álltak a toborzók elé s nagy lelki szorongással várták az eredmény kihirdetését: ki vált be s ki nem?

És bizony sokan szomorúan tértek vissza könyveikhez, mert a mérték igen szigorú volt. Csak az idősebb fiúkat vették be, akiknek pelyhedzett a bajuszuk s daliás, erős termetük volt.

A visszautasítottak között ott szomorkodott a kis lányos képű Kelemen diák is. Ő sem ütötte meg a kívánt mértéket, gyöngének, fiatalnak találták.

– Pedig kár érte, – jegyezte meg halkán az egyik toborzó tiszt, – mert olyan kedves, okos fiúnak látszik. A fejedelem bizonyára megkedvelné.

Kelemen hallotta ezt a megjegyzést, szíve nagyot dobbant, arcáról elmúlt a szomorúság és szemében lelkesedés tüze égett. Szinte nagyobbnak látszott egy fejjel, mint előbb.

A másik tiszt is végignézte még egyszer a fiút és megkérdezte tőle: hogy hívják?

– Zágoni Mikes Kelemen a nevem – felelt bátran a kis diák – és utolsó cseppig kuruc a vérem. Az édes jó atyám, Mikes Pál is Rákóczi hívségében veszett el. A német fogságába esett és kegyetlenül összevagdalták. Nagybátyám, Mikes Mihály is a fejedelmet szolgálja és nekem se lesz addig nyugvásom, amíg udvarába nem jutok, mert imádom a fejedelmet. Ha a tiszt urak nem vesznek be, majd írok én egy instanciát a nagyságos fejedelemnek és tudom, hogy ő meghallgatja kérésemet.

A tiszteknek most még jobban megtetszett a bátor, lelkes fiú. Összesúgtak megint, majd az egyik mosolyogva megveregette Kelemen vállát s így szólt:

– Derék legénynek látszol, öcsém. Hát csak írd meg azt az instanciát, aztán jelentkezzél holnap a fejedelemnél. Ő kivételt tehet a szabály alúl, de minékünk szigorúan meg kell tartanunk a régulát.

Kelem diák vígan sietett lakására s megírta nyomban a szép kérő levelet. És másnap pontosan beállított vele a fejedelem szállására.

Az ajtónálló huszár mindjárt be is jelentette őt a szolgálatot tevő főtisztnek, aki nem volt más, mint Kelemen nagybátyja, Mikes Mihály kapitány.

– Zágoni Mikes Kelemen a nevem – mutatkozott be a fiú a kapitánynak, és azon módon elmondta, ami a szívéen feküdt, mint tegnap a toborzó tiszteknek.

S mikor mondókáját bevégezte, legnagyobb csudálkozására a marcona tekintetű kapitány csak lehajolt hozzá és majd agyoncsókolta örömeiben.

– Szervusz, kis öcsém... hogy megnőttél, mióta nem láttalak. Ugye meg sem ösmersz? Én vagyok a nagybácsid, a Mihály bátyád. Milyen derék legény lett belőled, na nézze meg az ember...

– Mégis azt mondták tegnap a tiszturak, hogy nem ütöm meg a mértéket – panaszkodott kedves őszinteséggel Kelemen. – De ugye, Mihály bácsi, hogy megütöm? Ugye, hogy bevesznek a nemes társaságba? Írtam is e végett egy szép kérő levelet a nagyságos fejedelemnek.

A kapitány átvette az írást és meglepődve olvasta a gyönyörű, lelkes szeretettől sugárzó sorokat.

– Aztán te írtad ezt, kis öcsém? Hisz ez egy poétának is becsületére válnék.

– Én írtam, – felelt szinte szégyenkezve Kelemen. – A professzor uraim is sokszor megdicsérték az írásoméért.

– Na, ha a fringiát még nem bírod is el, hanem a tollat, úgy látom, becsülettel forgatod már. Jókor jöttél, fejedelem urunknak éppen egy ilyen íródiákra van szüksége, – mondá a kapitány és mindjárt bemutatta öccsét instanciástul együtt a fejedelemnek.

Kelemen diák pirulva kezdett beszédbe:

– Nagyságos fejedelem!...

Többet aztán nem is tudott mondani; torkán akadt a szó az örömtől és a félelemtől, ami elfogta ott a fejedelem színe előtt.

De nem is volt szükség több beszédre. Elmondott mindent lelkesedéstől ragyogó szeme, kérő levele, no meg a kedves Mihály bátyja.

Egy óra múlva már ki volt adva a rendelet György mesternek, hogy készítse az új egyenruhát Kelemen diáknak. Szép aranyos fringiát is kapott, hanem ezt bizony ő nem igen használta soha életében. Az ő igazi fegyvere a toll maradt, mert a fejedelem látván, hogy ahhoz ért legjobban, íródiákjának s később főkamარásának nevezte ki.

Ez időtől fogva egy percre se vált el többé Kelemen diák az ő imádott fejedelmétől. Híven követte jó és rossz napokban egyaránt.

Elkísérte a bujdosás tövises útján a hontalanságba, a számkivetésbe is. Ott állt mellette könnyező szemmel, mikor nemes nagy szíve utolsót dobbant; elsiratta mélységes nagy fájdalommal.

És soha el nem múló emléket állított dicső emlékének halhatatlan művében, a „Törökországi Levelek”-ben.

(1903)